

Azərbaycan respublikasında mədəni turizmin inkişafı

İmranzadə Rüşət¹

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7298035>

Xülasə

Azərbaycan Respublikasında mədəni turizmin müasir inkişafı və perspektivləri nəzərdən keçirilir. Müəllif Azərbaycanın turizm məkanlarında niş segmentlərin inkişaf etdirilməsi konsepsiyası əsasında respublikada mədəni turizmin inkişaf xüsusiyyətlərini açıqlayır.

Açar sözlər: turizmin inkişafı, mədəni turizm, turizmin niş segmentləri, turizm məkanı.

Development of cultural tourism in the Republic of Azerbaijan

Abstract

This article reviews the modern development plans and perspectives of cultural tourism in Azerbaijan Republic. The author presents the specifications of development and basic concepts of segmentation in Azerbaijan's tour destinations.

Keywords: tourism development, cultural tourism, niche tourism segments, tour destination.

Giriş

Mədəni turizm, beynəlxalq və milli təşkilatların bir çox sənədlərində ekspertlər və mütəxəssislər tərəfindən qeyd olunduğu kimi, turizmin müasir inkişafının simvolu və göstəricisidir. Bu, mədəniyyətlərin unikallığının və orijinallığının məhvinə aparan mürəkkəb qloballaşma prosesləri ilə bağlıdır. Mədəni turizm mədəniyyətlərin müxtəlifliyinin qorunması, mədəni irsin dirçəldilməsi, vətəndaşları bəşəriyyətin dünya mədəni irsi ilə tanış etmək, mədəni ənənələrin izahı, mədəni ideyaların yayımı və tərcüməsi ideyasına xidmət edir.

Ümumdünya Turizm Təşkilatı (UNWTO) və Abidələrin və Tarixi Yerlərin Mühafizəsi üzrə Beynəlxalq Şuranın (ICOMOS) verdiyi mədəniyyət turizminin tərifinə nəzər salsaq, aydın olar ki, bu beynəlxalq təşkilatlar mədəni turizmin özünə "niş növü" kimi baxırlar. Yəni, turizmin bazar ölçüsü baxımından kiçik, diqqətlə təşkil edilmiş, məlumatlandırıcı və ya maarifləndirici, çox vaxt elitar xarakterli, səyahətçilərin mürəkkəb maraqlarına cavab verən, mədəni ideyanın təqdimatı və aydınlaşdırılmasına həsr olunmuş sahəsidir (Tourism at World Heritage Cultural Sites, 2004). Bu tərifə əsaslanaraq belə nəticəyə gələ bilərik ki, mədəni turizmin tərifinin özü artıq "niş" onun çoxsaylı təzahürlərinin alt növlərdə, destinasiyalarda, motivasiyalarda və mədəni turistlərin profillərində şaxələndirilməsi ideyasını ehtiva edir. Y.V. Moşnyaqanın da qeyd etdiyi kimi, mədəniyyət turistləri xüsusi keyfiyyətli bir turizm məhsulunun istehlakına diqqət yetirirlər. Mədəni turistlər suvenirilər ("turizm sənəti") əvəzinə əl işləri almağa, onların yaranma tarixini öyrənməyə və onların "canlı mədəniyyətlərin" həqiqi daşıyıcıları tərəfindən

¹ Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti, Sosial və mədəni sahələrdə xidmətlərin təşkili ixtisası üzrə ikinci kurs magistrant, rufetimranzade12345@gmail.com

necə hazırlandığını görməyə üstünlük verirlər (Мoшнyа E.B.,2009). Müasir mədəniyyət turizmi öz növlərinin siyahısını daim genişləndirir, onların arasında bu gün ölkələrin və xalqların mədəni ənənələrinin müəyyən aspektlərini və təbəqələrini əks etdirən etnik, etnoqrafik, tarixi, arxeoloji, memarlıq, folklor, irsi, genealoji, qastronomik və digər alt növlər də var. Bununla bağlı Y.V. Moşnyaqa qeyd edir ki, 21-ci əsrin əvvəllərində “mədəniyyət turizmi” təbiətə və xarakterə görə yaxın turizm növlərinin – tarixi, dini, ziyarət, etnik, etnoqrafik, folklor, antropoloji, arxeoloji turizm növləri üçün çətir termininə çevrilmişdir. Ümumdünya Turizm Təşkilatı (UNWTO) öz sənədlərində mədəni turizm bazarının kiçik seqmentlərini mənalı şəkildə təsvir edən mədəni turizmin niş növlərini də vurğulayır. Niş turizm növləri kütləvi tələbat bazarlarına yönəlməyən və kütləvi istiqamətləri təşviq etməyən, lakin turizm bazarının mikro seqmentlərində təklifi təmin edən, lakin inkişafa və genişlənməyə meylli ola biləcək yüksək ixtisaslaşmış səyahət növləri kimi başa düşülür (Мoшнyа E.B.,2009). Müasir mədəniyyət turizmi sosial, ekoloji və etik cəhətdən məsuliyyətli və davamlı turizm statusunu təmin etmişdir. Başqa sözlə desək, mədəni turizm destinasiyaların davamlı inkişafı üçün ən mühüm vasitə sayıla bilər. Davamlı inkişaf konsepsiyası 1987-ci ildə Ümumdünya Ətraf Mühit və İnkişaf Komissiyasının "Ümumi gələcəyimiz" adlı hesabatının dərci ilə geniş vüsət aldı (Наше общее будущее:,1989). Bu sənəd gələcək nəsillərin öz ehtiyaclarını ödəmək qabiliyyətinə xələl gətirmədən indiki dövrün ehtiyaclarına cavab verən inkişaf kimi davamlı inkişafın konseptual tərifini təqdim edir. Hazırda “davamlı inkişaf” və “dayanıqlı turizm” regional inkişaf, ekosistemlərin və mədəni icmaların mühafizəsi kontekstində nəzərdən keçirilir, dövlət konsepsiyalarında və inkişaf strategiyalarında, beynəlxalq təşkilatların proqram sənədlərində və materiallarında öz əksini tapır. Dayanıqlı turizmi təşviq etməklə administrasiyalar turizmin inkişafının üç mühüm prinsipini həyata keçirir: 1) keyfiyyət (çünki dayanıqlı turizm ziyarətçilər üçün keyfiyyətli təcrübə təqdim edir); 2) davamlılıq; 3) balans.

Azərbaycan Respublikasının ərazisi zəngin və rəngarəngdir. Azərbaycanın destinasiyalarına münasibətdə mədəni turizmin niş seqmentlərinin inkişafı konsepsiyasının formalaşdırılması üçün əsas təşkil edə biləcək mədəni resurslar mövcuddur. Bunlar həm də Böyük İpək Yolu marşrutuna bənzər transmilli marşrutların keçəcəyi istiqamətlər ola bilər. Müasir Azərbaycanın turizm məkanları beynəlxalq mədəni turizm bazarında o qədər də tanınmır. Lakin dövlətin apardığı aktiv turizm siyasəti nəticəsində bu məsələ öz həllini tapmaqdadır. Azərbaycan UNWTO-nun beynəlxalq tədbirlərinin fəal iştirakçısıdır, onu üç assosiativ üzv - Azərbaycan Turizm Assosiasiyası, Azərbaycan Turizm İnstitutu və Bakı Turizm İnformasiya Mərkəzi təmsil edir. Azərbaycan “Böyük İpək Yolu” konsepsiyasının hazırlanmasında iştirak edib, mədəni turizmlə bağlı tədqiqatlar aparılır. Azərbaycan Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi qeyd edir ki, respublikada ənənəvi olaraq mədəni, tarixi, qastronomik turizm növləri inkişaf edir, dünya bazarında turist təklifinin şaxələndirilməsi, turizmin inteqrasiyası nəticəsində beynəlxalq turizmin perspektivləri genişlənir. Regional və beynəlxalq təşəbbüslər, məsələn, Avropa Şurasının dəstəyi ilə “Mədəni Turizm Marşrutları üzrə Genişləndirilmiş Saziş”, UNWTO-nun “Böyük İpək Yolu” layihəsi və UNWTO-nun iştirakı ilə digər müxtəlif mədəni tədbirlər. Hər il respublikada 20-yə yaxın beynəlxalq yarmarka və sərgilər, musiqi festivalları, forum və seminarlar keçirilir. 2012-ci ildə Azərbaycan Respublikası “Eurovision - 2012” Beynəlxalq Mahnı Müsabiqəsinin ev sahibi olmuşdur. Bütün bunlar ölkənin müxtəlif niş seqmentlərində mədəni turizmin inkişaf etdirilməsi imkanlarının müxtəlifliyinə dəlalət edir. Aydınadır ki, Azərbaycanın destinasiyalarında mədəni turizmin niş seqmentlərinin inkişafına daha səmərəli yanaşma üçün Azərbaycan Respublikasının təbii və mədəni sərvətlərinin sistemli və balanslaşdırılmış təhlili və niş seqmentlərinin inkişafı konsepsiyasının hazırlanması Azərbaycanın təbii və mədəni sərvətlərinin mövcudluğunun və vəziyyətinin

öyrənilməsi, turların və proqramların işlənilib hazırlanmasında onlardan istifadə dərəcəsinin və keyfiyyətinin müəyyən edilməsilə bağlı mədəni turizmin prioritet niş seqmentlərinin müəyyən edilməsi daxil olmaqla, ölkənin təyinat məntəqələrində mədəni turizmin inkişafı üçün vacibdir. Ölkədə müəyyən niş seqmentləri vurğulamaqla Azərbaycanda mədəni turizm destinasiyalarının inkişafı üçün uzunmüddətli strategiyanın hazırlanması lazımdır.

Nəticə və təkliflər

Azərbaycan Respublikasında mədəni turizmin inkişafına dövlət dəstəyinin fəal siyasəti ilə Azərbaycanın destinasiyalarında mədəni turizmin niş seqmentlərinin inkişafı konsepsiyasının hazırlanması mövcud təbii və mədəni sərvətlərin inventarlaşdırılmasına töhfə verəcək, mədəni turizm istiqamətlərinin daha geniş təbliği vasitəsi kimi xidmət edəcək, turizm infrastrukturunun modernləşdirilməsi və marketingin təşviqi üçün lazımi maliyyə vəsaitinin cəlb edilməsinə kömək edəcək, konsepsiyanın özü isə Azərbaycanda mədəni turizmin şaxələndirilmiş inkişafı üzrə dövlət proqramının əsasını təşkil edəcək və ya genişləndirəcək. Azərbaycanda mədəni turizm bazarının niş seqmentlərinin inkişafı, fikrimizcə, UNEP-in ("BMT) sənədində müəyyən edilmiş davamlı turizmin 12 məqsədinə uyğun olaraq respublikanın davamlı inkişafı problemlərinin həllinə xidmət etməlidir.

Ədəbiyyat

С.А. Евтеева и Р.А. Перелета, (1989). Наше общее будущее: доклад Международной комиссии по окружающей среде и развитию (МКОСР) / под ред. и с послесл. пер. с англ. М.: Прогресс.

Мошняга Е.В., (2009). Тенденции развития культурного туризма и межкультурной коммуникации в глобализирующемся мире // III Международный форум «Туризм: наука и образование». Проблемы и перспективы развития туризма: сб. материалов научных конференций, 19–21 мая (2009) г., Москва – Химки. Химки: РМАТ, С. 212–220.

Мошняга Е.В., (2009). Концепт «культурный туризм» в системе концептов международного туризма, Знание, понимание, умение.. № 3. С. 173–178, Москва. Tourism at World Heritage Cultural Sites, (2004). Madrid: UNWTO: ICOMOS.